

10. Halk Hareketleri

Bugün size sevdiğim bazı insanlardan bahsedeceğim. Hafta sonu müteveffa danışmanım, büyük tarihçi ve sosyolog Charles Tilly'nin cenaze törenine katıldım. Onunla ilk tanıştığımızda, çok uzun yıllar önce, toplu şiddet konusu üzerine çalışıyordu. Kendisi kariyeri boyunca tam olarak 51 kitap ve 600'den fazla makale yazmış, daha da önemlisi benim gibi birçok insana fazlasıyla cömertçe danışmanlık yapmış birisiydi. Toplu şiddet üzerine çalışıyordu. Bir keresinde bana şöyle demişti—bunu tam olarak nerede yazdığını bulamadım, tabii eğer yazdıysa—bunu daha ilk derste size söylemişim, “geride kalanların tarihini yazmak acılı biçimde zor bir şey.”

Bugün hakkında konuşacağım insanların bazıları kendilerini tarihte geride kalanlar arasında saymazlar; bu insanlar [gidişata] pek ayak uyduramayıp ekonomik, sosyal ve siyasi süreçlerle başa çıkamıyorlar ve sonunda kaybediyorlar. Eğer bu dersin—veya özellikle küreselleşmenin yaşandığı bu süreçte modern dünyanın geçmişiyle ilgilenen derslerin hangisi olursa olsun—temalarından bir tanesi, kapitalizm veya geniş çaplı iktisadi değişim ve devlet gibi bir dinamik ikilisiyse, bugün derste hakkında konuşacağım bazı insanların [hayatlarında] açıkça bunu göreceksiniz.

Bir keresinde verdiğim bir örnekte Avrupa kıtası üzerinde paraşüt ile yavaş bir şekilde indiğinizi hayal etmenizi size söylemişim. Diyelim on altıncı yüzyılın ortalarından on dokuzuncu yüzyılın ortalarına kadar bir zaman diliminde bunu yapıyorsunuz. Çıkmış her bir toplu şiddet, siyasi protesto, halk protestosu—bütün protestolar eninde sonunda siyasidir—vakasını görebilseydiniz, belki de en fazla göreceğiniz olay buğday isyanları olacaktır. Bu başlıbaşına önemli bir olay; ortadan kaybolması da öyle, hele bunu devlet ve geniş çaplı ekonomik değişim hakkında söylediğim şeyin ışığında düşünecek olursanız. Bunu kafanızda canlandırmanın diğer bir yolu da şudur, her bir toplu şiddet olayına göre hareket eden veya onları kaydeden bir Rihter Ölçeğiniz olduğunu farz edin. Tilly ve ekibi Avrupa'da on sekizinci yüzyılın ortalarından, hatta daha da öncesinden itibaren, 1936 yıllarına kadarki her bir toplu şiddet olayını tek tek saymışlardı. Sizin varacağınız sonuçla aynı sonuca varacaklardır; hani sizin bütün bu zaman boyunca bu büyük kıtanın üzerinde [paraşütle] süzülürken gördüklerinizle.

Bugün yapacağım şey bir tür üçleme olacak; üç şey hakkında konuşacağım; hepsi birbiriyle bağlantılı. Önce buğday isyanları. İkinci olarak, Tilly ile birlikte iki gerçek büyük tarihçi olan Eric Hobsbawm ve George Rudé'nin uzun zaman önce yayınlanmış klasik bir kitabına dayanarak Swing Hareketi, Kaptan Swing üzerine duracağım. Üçüncü olarak da, kendi yaptığım bir şey olan Ariège'li Demoiselles hakkında konuşacağım; bunu az sonra açıklayacağım. Bu üç şey birbirini çok güzel tamamıyor, sanırım. Göreceğiniz bellibaşlı temalardan bir tanesi, halk protestosu ve halk protestosuna bağlı olarak toplu şiddet çok tesadüfi şeyler değil. Doğaçlama olarak çıkabilirler ama arkalarında belli bir mantık var.

Çağlar boyunca, erken modern dönemde hatta on dokuzuncu yüzyılda, halk protestosu denen şeyin bir mantığı vardı; sıradan insanlar protesto ederek taleplerini ortaya koyuyorlar ve böyle

yaparak değişim yaratmak istiyorlar, gereğini yapacakları inancıyla yönetenlere başvuruyorlardı, çoğunlukla da bunu yaparken kafalarının arkasında adalet duygusunun hakim olduğu geçmişteki bir dünya vardı. Buğday isyanları bağlamında adil fiyat konusu hakkında konuşacağım. Bazı örnekler vereceğim. 1856'da ekmeğin fiyatının yüksek olduğu ve hiç iş olmadığı gibi bahanelerle İspanya'da ıkmiş bir olay[la başlayalım].

Valladolid ve Burgos'daki işçiler baş kaldırıyor ve dört uncu dükkanını, değirmenleri ve denetim bürosunu yakıyorlar. Sivil vali ayaklanmayı bastırmak üzere müdahale ediyor ama isyancılar ondan ağır basıyor ve onun kuvvetlerinin başındakilere saldırıyorlar. Yakıp yıkmaya bir süre devam ediyor. Büyük olasılıkla, bu olaylara dair haberlerin yayılmasının sonucu olarak, karışıklıklar kırsala ve diğer şehirlere yayılıyor. Palencia valisi kendi şehrinde ayaklanma çıkmasını diye uğraşıyor ama ısılklayan bir kalabalığın önünden geri çekilmek zorunda kalıyor. Benavente, Rioseco ve Kastilya Kanalı boyunca karışıklıklar tekrarlıyor. Bu hareketler, aralarında dükkan sahiplerinin de olduğu karaborsacıları ve stokuları hedefleyen eski tip isyanların özelliklerini yansıtıyor. Hın içindeki isyancılar "ucuz ekme, ucuz ekme" sloganlarıyla dükkan ve depoları yakıyor, buğday taşıma işini gören gemilere saldırıp, tarlalarda henüz hasatı yapılmamış olan buğdayı ateşe veriyorlar.

Bir yüz yıl öncesinin Fransası'na gidip, 3 Mayıs 1775 tarihinde bir kraliyet memurunun hatıralarına bakacak olursanız, "bir gün önce tembihlenmiş olan silahşörler Pazar yerlerine akın ettiler. Kaan isyancılar ekme dolu sepetleri devirdiler ve atların yolunu engellediler. Saat sabah 09:00 civarıydı. Vardiyanın normalde o saatte siparişlerini alıyor olması gerekir; insanlar fırınlara gidip dükkanlarda bulabildikleri tüm ekmelere el koyuyorlar. Bu yağmanın özel bir yanı var. Halk bunu şiddet kullanmadan yapıyor. Fırıncıların dükkanları boşaltılıyor ve benzer şeye maruz kalmasını beklediğiniz pastahaneler ve diğer yiyecek işiyle uğraşanlara kimse dokunmuyor.

İngiltere'de East Anglia'da 1816'da: yazın başlarında bir sürpriz oluyor; East Anglia'daki tarım işçileri (az sonra tekrar karşımıza çıkacaklar) isyan ediyor. Napolyon savaşları bittiğinden beri şartlar zaten kötüleşmişti ve isyan ve karışıklıklar bütün şehirlerde baş gösteriyordu. Burada vurgulamak istediği nokta şu, uzun bir dönem için size neredeyse her yerden örnekler verebilirim; karşılaştığımız olaylarda buğday isyanı hepsinden ağır basıyor. Fransa kökenli bir şey ama hemen hemen her yer için geçerli—bunu yazmanıza gerek yok—insanlar özellikle şu yıllarda yiyecek için savaşıyor. Dalga dalga başgösteriyor, 1693-94, 1698, 1709-10, 1728, 1739-40, 1749, 1752, 1768, 1779, 1775'de büyük bir tane, 1785, 1788-89, 1793, 1799, 1811-12, 1816-17, 1829-30, 1839-40, 1846-47, 1853-54 yıllarında ve sonra bir daha hiç olmadı. Hiç diyerek, Fransa'da bir daha hiç olmadı demek istiyorum; buğday isyanları siyasi bir protesto, toplu şiddet, duruma göre toplu pasiflik biçimi olarak ortadan kayboluyor. Bu büyük soru. Burada neler oluyor?

Popüler protesto, bütün bu olan bitenlere baktığınızda neler döndüğünü anlamak için bir yöntem. Buğday isyanları toplu şiddet biçimi olarak neden kayboluyor? Niçin? İşte size bir afiş; Fransa'nın batısında Vaville kasabasında 1709 senesinde alelacele hazırlanmış bir poster. "Açlıktan Ölüyoruz. Ekme ve buğday fiyatlarını sabitlemenizi kayıtsız şartsız emrediyoruz yoksa evlerimizden kızgın birer arslan gibi fırlayacağız, bir elimizde silah diğerinde ateş."

Kundak, ateş, bu arada Yale'deki dostlarımdan birisi Jim Scott buna “güçsüzlerin silahı” diyor. Bir tarla ürüne veya *chaumière* dedikleri sazdan damı olan bir kulübeye bir kibrit çöpü bayağı ciddi bir zarar verir.

Bu buğday isyancıları, erkekler ve özellikle kadınlar—hatırlayın, kadınlar hane ekonomisinden sorumlular. Genç insanlar, özellikle çocuklar da bazı taleplerini duyurmak istiyorlar, istedikleri bu. Hükümetin, kralın, idarecilerin, memurların, müdürlerin, valilerin, İngiltere’de şeriflerin ekmeğin fiyatını sabitlemesini istiyorlar; tıpkı Maximilien Robespierre ve Jakobenler’in onlardan istediği gibi. Ekmeğin fiyatını sabitlemek. Ekmeğin fiyatı mümkün olduğunca düşük olsun, ki herkesin gücü ekmek almaya yetsin.

Ekmek, bu ticari mal, ister orta Avrupa, Fransa’nın güneyi, İspanya’nın bazı bölgeleri, veya güney İtalya gibi fakir yerlerdeki kara ekmeğin olsun, ister daha zengin köylülerle özdeşleşmiş beyaz ekmeğin olsun, sıradan insanların harcamalarının yarısından fazlası anlamına geliyor; yiyecek değil sadece ekmeğin. İnsanlar bir tek ekmeğin yiyiyor. Fakir bölgelerde kara ekmeğin, zengin yerlerde beyaz ekmeğin; eğer bir genelleme yapmak gerekirse. Ekmeğin her türlü vardı. Buna şöyle yaklaşabiliriz. Bugünkü doğu Belçika’da bulunan Wallonia’daki Liege kenti—Liege başka şeylerin yanında mantar tapasıyla meşhur ve bugünkü Belçika’nın doğusundaki sanayi bölgesinin bir parçası—on dördüncü yüzyıldan beri belediye statüsüne sahipti yani bir yerel yönetim yasasına sahipti. 1317 yılı bir şekilde aklımda kalmış. Yıllar önce bir kitap okumuştum. Yerel pazarın olduğu günlerde diğer yerlerden gelen tacirlerin pazarın üçüncü gününe kadar buğday satın almalarına izin verilmediğini yazıyordu.

Bu arada, tacirler için kullandıkları kelime “engrosseurs” yani Fransızca’daki anlamı kendilerini şişmanlatmaya çalışan bir gurup insan gibi bir şey. Neden? Çünkü hiç kimsenin gücünün yetmeyeceği fiyatlarla ekmeğin satın alabilecek durumları vardı. Yerel pazarın üçüncü gününe kadar bir şey satın almalarına izin verilmezdi. Ama tabii ki Avrupa tarihinin büyük bir kısmında olan şey bu değil. Bu kalabalıklardan gelen baskı, bu kalabalıkların mantığı, düzen adına, kimbilir belki de adalet adına yerel yönetimleri ekmeğin fiyatını sabit tutmaya zorlamak ki; böylece herkes satın alabilsin.

Şarlatanın birisi bu tür sosyal tarihi eleştirerek şöyle demişti: “aslında çok bariz bir şekilde buğday isyanları, yerel pazarın kurulduğu günlerde buğday bir yerden çıkarılırken o yerde patlak veriyor.” Ama esas nokta bu zaten. Köylüler veya kasaba halkı isyan etmiyor. Sıradan insanlar, buğday fiyatı tavan yaptığı zaman isyan edecek diye bir şey yok. İsyana ettiklerinde, buğdaya el koyuyorlar, dükkanları yağmalıyorlar—bu da öyle bir anda gerçekleşiyor ki buğdayın kendi muhitlerinden dışarıya çıkacağını görüyorlar, yaşamak için dayandıkları bir şeyle ilgili olarak yapılan bu hareketi ahlaki olarak içlerine sindiremiyorlar.

Kadınlar, daha önce söylemiştim, buğday isyanlarında çok önemli bir rol oynadı. Neden? Çünkü, evin ekonomisinden onlar sorumlu. Bütün bu dönem boyunca, bilindik bir senaryo oynanıyor. İnsanlar yerel pazar için kasabaya akıyorlar. Buğdayı taşıyan arabaları, yük arabalarını görüyorlar; onları durduruyorlar. Yollarını kesiyorlar. Her yerde aynı hikaye. Sanki ortalıkta internet veya CNN gibi bir şey varmış da bu yolla herkes her şeyden hemen haberdar oluyormuş gibi. Buğday isyanı şöyle gerçekleşiyor. Buğdayı çalıp götürmüyorlar, çalmıyorlar; size daha önce bir örnek vermiştim, çalıp pasta börek falan yapmıyorlar. Buğdayı

alıp ortak mülkiyetlerinde olan bir alana, meraya veya kapalı pazar yerine götürüyorlar. Bunun en güzel örneklerini Fransa'nın güneyinde, ve başka bir sürü yerde de görebilirsiniz.

Buğdayı adil olduğunu düşündükleri bir fiyat üzerinden sıradan insanlara satıyorlar. Aynen bu ifadeyi kullanıyorlar, “adil fiyat”. Yaşamak için ihtiyaç duydukları bir şeyi ellerinden alan müdahale edemedikleri bazı güçlere karşı ahlaki olarak bir öfke duygusu içindeler. 1789'da, bildiğiniz tarih, Paris'teki en büyük toplu eylem nedir? Tabii ki Bastille'in halk tarafından basılması; ama daha da önemlisi [insanlar] Paris'i çevreleyen gümrük engellerine [duvarlarına], vergi dairelerine saldırıyorlar; yiyecek, buğday, ekmek ve her şeyin fiyatını yükselten bunlar. Kendilerini yeteri kadar yiyebilme hakkında mahrum eden adil olmadığına inandıkları bir ekonominin sembolü olarak görüyorlar bunları.

Buğdayı alıp götüren bu arabalar; kim var bu arabalarda? Kim bu insanlar ve ne yapıyorlar? Bunlar tacirler; buğdayı ne zaman alacaklarını ve nereye götüreceklerini biliyorlar. Berlin, Stuttgart'a veya Münih'e veya Milan'a veya Paris'e veya Lyon'a götürüyorlar. Çünkü bu buğday bir sürü insanın yaşadığı bu yerlerde daha yüksek bir fiyatla alıcı bulacak. Bunda kralların veya diğer despotik hükümetlerin çıkarı ne? Her şeyden önce şehirleri doyurmak işlerine gelen bir şey. Doyurulması gereken şehirlerin, bürokrasilerin, devletin, kırsalların sürekli bir büyüme içinde olması, [özellikle de] kıtlık zamanlarında buğday üstündeki baskıyı artırıyor.

Buğday isyanları sadece buğdayın kasabadan çıkarılacağı yerel pazar zamanına denk gelmiyor; bunların zamanlama olarak döngüsel kıtlık zamanlarında gerçekleşmesi manidar. Hasat hüsrana sonuçlanmış. Borç alınmış. Ekmeğin fiyatı yükseliyor ve isyan başlıyor. Eğer isyanların bu bahsettiğim ülkelerde neden başladığına bakacak olursanız, buğdayın kırsal bölgelerden alınıp şehirlere yüksek fiyatlarla satılmak için götürülmesine bir tepki olarak ortaya çıktıklarını göreceksiniz. Taşıyan arabada tacir de var; muhtemelen tacirin arabacısı da var. Orada başka bir de kim olabilir, zamanla? İspanya'da *Guarda Civil* yani Sivil Muhafız, İtalyan topraklarında çeşitli türden polisler, Berlin'in sert ve dişli polisi, veya Prusya ordusu, veya Fransa'daki *gendarmes* veya on sekizinci yüzyıldaki ismiyle *maréchaussée* denilen jandarmalar veya on dokuzuncu yüzyılda jandarmalar var.

Konuya nasıl baktığınız gerçekten önemli. Devlet ve kapitalizm burada [aynı anda, buğdayı taşıyan] arabadalar. Tacir ve onu koruyan polis orada. Uzun dönemdeki değişimin dinamik ikilileri bunlar. Kesin olan şey, Pomerania'da veya kuzay İtalya'da, veya Paris'in güneyinde Beauce'da, Chartres civarında, veya bunun gibi yerlerde büyük arazilerin varsa, ekmek isyanına katılmıyorsun. Bunlar ne yapıyor? Bunlar stokluyorlar. Buğdayın fiyatı daha fazla yükselene kadar bekliyorlar. Onun için karaborsacılar karşı bu saldırılar bütün bu dönem boyunca bir halk protestosu, bir kitlesel eylem biçimi halini alıyor.

1789—kitapta bu tarihle ilgili olarak okudunuz. Zengin aristokratların fakirleri aç bırakıp pes ettirmeye çalışarak yollarına devam etmeye çalıştıkları, karaborsacıların da büyük, çuvalar dolusu buğdayı çoğunlukla yaptıkları gibi şatolarında sakladıkları fikrine dayanan bir açlık senaryosu var. Bunlar buğdayı piyasadan alıkoyuyorlar; “laissez faire” yani “bırakınız yapsınlar” [denen liberal anlayış] “bırakın fiyata piyasa karar versin” diyor. “Tamam, bunu satmayıp elimizde tutalım. Halk aç kalsın. Onlar için berbat bir şey. Daha fazla paraları

olsun.” Tekrar tekrar bu yerlerin hepsinde buğday isyanı en önemli kitlesel şiddet, halk protestosu biçimi olarak ortaya çıkıyor. Sonra birden kayboluyor. Yine, Fransa bu konuda en fazla çalışılan yer; ama İngiltere’de daha erken bir tarihte ortadan kayboluyor. Halihazırda niçin öyle olduğunu biliyorsunuz. Birkaç dakika içinde tekrar söyleyeceğim. İngiltere’de hiçbir köylü kalmıyor. Fransa’da son dalga 1855’de.

Şimdi, on dokuzuncu yüzyılın sonlarında yüksek yiyecek fiyatlarına karşı protestolar var. Aklınıza insanların Stop N Shop süpermarketlerini kuşatma altına alıp, donmuş gıdaları koydukları market arabalarıyla yolu kapattıkları gibi bir şey aklınıza gelmesin; gerçi bunun benzerleri sayılır. Yiyeceğin fiyatının yüksek olmasına karşı eylem yapıyorlar. Yiyecek hâlâ eylemlerde en önemli etken. İkinci Dünya Savaşı’nda, örneğin, zenginlerin her zamankinden daha iyi durumda olmasından kaynaklanan öfke, yiyecek almak için kuponlar ve bütün bu hikaye. Ama Avrupa’da buğday isyanı popüler protesto biçimi olarak tamamen ortadan kayboluyor, nokta. Bu, Rus Devrimi’nde ekmeğin çok önemli olmadığı anlamına gelmemeli. Çok önemli. Ekmeğin fiyatının yüksek olmasına karşı Rusya’da isyanlar var. Ama Batı Avrupa’daki klasik başlangıç, doğruya doğru gittikçe, her anlamda halka ait bu protesto şekli, halk eylemi deyimi, tamamen kayboluyor, nokta.

Neden? Savaş kazanılmış. Tüccar, polis, jandamalar, askeri birlikler hepsi zaten oradalar. Tekrar batıdan Doğu Avrupa’ya gidecek olursak, değeri düşen kırsal mülklerin, değersiz kırsal arazilerin nüfusunun azalması söz konusu. İnsanlar artık biraz ondan biraz bundan üretmek bir yere varılamayacağını görüyor ve iş bulmak için kendilerini her geçen gün büyüyen şehirlere atmaya başlıyorlar. Ve böylece, insanların nelerle ilgili olarak eylem yaptıklarına bakacak olursanız, bu büyük ekonomik değişimi görürsünüz. On dokuzuncu yüzyıl insanların yaşam tarzlarını tamamen dönüşüme uğrattı. Bu kesin. Tüketim kültürünü on dokuzuncu yüzyıl icat etmedi. Bunu zaten biliyoruz; Jan de Vries geçen bir iki ay içinde yayınladığı muhteşem kitabında, on yedinci yüzyıl ortalarından başlayarak, sıradan insanların yaşam koşullarını iyileştirmeye çalışırken her türlü fedakarlığı yaptıklarını ortaya koyuyor; tüketim kültürüne katılıyorlar, sabun satın alıyorlar, çatal satın alıyorlar ve benzer şeyler.

Fakat bu çok önemli ekonomik değişimler bağlamında, on dokuzuncu yüzyıl bütün bu süreçte kritik bir dönem. Buğday isyanının bir halk eylemi biçimi olarak ortadan kaybolması bunun en iyi göstergesi. “Tamam ama bütün bunlar, bu şekildeki protesto modern öncesi şeyler. Bir de modern eylemler, grevler ve benzeri şeyler var” gibi bir şey aklınıza getirerek bütün hikayemi daha karmaşık bir hale getirmek ve söylediğim geçersizliğini yok etmek istemezsiniz. Daha fazla grevlerin olduğu ve grevlerin siyasi eylemin diğer bir klasik şekli olduğu doğrudur, ama on dokuzuncu yüzyıl dünyası değişim içindeydi. Bütün bu süreçte en büyük kaybedenler, başarılı olamayıp dünyaları tamamen dönüşüme uğrayan kırsal halk, kırsal emekçiler, köylülerdi. Bahsettiğim üçlemenin bir parçası buydu.

İkinci olarak, Swing Hareketi’ne bir bakalım. Haklarında konuşacağım bir sonraki iki şey aynı zamanda gerçekleşiyorlar. Bu tesadüfi değil. Hiç tesadüfi değil. İlk hikaye Kaptan Swing’inki. Buna daha ilk günde dokunmuştum; burada olanlarımız hatırlayacak. 1829-30 yıllarındaydı. Bunlar önemli yıllar. Ariège’li Demoiselles de aynı zamanda ortaya çıkıyor. Bunlar benzer ve aynı şekilde enteresan. Enteresan olduklarına inanıyorum. Umarım siz de

öyle düşünürsünüz. Birbirleriyle ve deminden beri konuştuğumuz konuyla o kadar fazla benzer yanları var ki! Buradaki hikaye, çok güçlü kapitalizmin yarattığı kahraman yeni ekonomide ve bunun Avrupa'daki büyüklü küçüklü enkarnasyonlarındaki kazanan ve kaybedenlerle ilgili değil. Bu ekonomik değişimde geride kalanları, onların yüzlerini görüyoruz.

Tekrar edecek olursam, Kaptan Swing üzerine çalışanlar George Rudé ve Eric Hobsbawm'dı. Bunu nasıl ifade etsem? 1816-17 yıllarında Ned Ludd adında İngiltere'de gerçek bir kişi vardı. İngilizce Luddite kelimesi makine parçalayan anlamına geliyor. Luddizm de makine parçalamak. Makineleri parçalıyorlar çünkü insanların işsiz kalmasına yol açıyorlar. Sen bir el tezgahı dokumacısısın. Almanya'da Silesia'da meşhur örnekler var. Sonra yüzyılın daha sonraki zamanlarında—geçen sefer haklarında konuştuğum şeyler—cam yapımında kullanılan makineler insanların işlerini ellerinden alıyor.

Nedd Ludd makinelere saldırıyor. Onları parçalıyor. 1829 yılı Avrupa'nın her yerinde ekonomik açıdan berbat bir yıldır. İngiltere'de dondurucu bir kış ve gerçek açlık vardı. Benim şöyle bir örneğim var. İngiltere'de, tam olarak İngiltere'nin güneyinde geçiyor. Tarlalarda açlıktan ölmüş, midelerinde sadece hindibaba otu olan ve başka yiyecek hiç bir şey bulunmayan insanlar buluyorlar. Eğer 1829 veya 1830'da İngiltere'ye gezmeye gitmiş bir Fransız, Alman veya kuzey İtalyalı olsaydınız, Arthur Young'ın izlediği yolun dönüş kısmını yapsaydınız—Arthur Young, Fransa'da dolaşmış ve gördüğü insanların 65 veya 70 yaşlarında olduğunu zannetmişti. Halbu ki bu insanlar 29 yaşlarında falandı. Zorluklardan öyle yıpranmış ve perişan düşmüşlerdi ki. Bu duruma dair, Reims civarında Champagne'de bir kadınla karşılaştığı meşhur bir hikaye var.

Arthur Young, Avrupa'da bütün bu köylüleri gördü; ama Arthur Young'ın kıtadan İngiltere'ye giden benzerleri hayretler içinde kaldılar. Hiç bir köylü kalmamıştı; neredeyse hiçbir köylü. Küçük bir mülk sahibi olarak bir köylü karşınıza çıkabildirdi; bu köylü yaşamsal olarak toprağa kendini adanmış, bu biraz fazla süslü oldu ama, *lopin de terre*'e yani küçük bir toprak parçasına ailesinin ayakta kalabilmesi yani evini geçindirmek için bağımlı birisi olurdu. İngiltere'de fazla köylü falan kalmamıştı. Üst sınıftan, kendi yaptıkları portrelerinde önlerinde gördükleri her şeyin efendisi olarak kendilerini resmeden büyük toprak sahipleri vardı. Bir tür eşraf. Bunların biraz daha düşük halini yansıtan çiftçiler vardı. Orta-sınıf mülk sahipleri ve böyle bir takım şeyler vardı. Bir de şehirden gelip bir aristokrat gibi yaşamak isteyen, alabildikleri kadar toprak satın alan zenginler vardı.

Avrupa'nın hiçbir yerinde böyle toprağın büyük bir kısmına bu kadar küçük yüzdede insanın sahip olduğu bir yer yoktu. Bu İngiltere için hâlâ geçerli. Ama ortalıkta köylü yoktu. Neden? Çünkü büyük balık küçük balığı yemiştir. Çünkü on altıncı yüzyıldan başlayarak, çitleme hareketi—bununla ilgili olarak okumuştunuz sanırım—esas olarak güçlü olanların kanunu arkalarına almaları anlamına geliyordu. Parlamento çitlemeyle ilgili olarak insanların ortak tarımsal alanları çitleyip, hisselerine ayırmalarına izin veren yüzlerce yasa geçirdi. Büyük balık küçük balığı yiyiyor ve köylü kökünden yok ediliyor. Burada olan—başka bir çerçevede bunu daha önce söylemişim—İngiltere'de bin türlü tekstil işçisi ortaya çıkıyor. Her türüsünden dadılar, hizmetçiler, yüzlerce, binlerce, milyonlarca tarımsal işçi ortaya çıkıyor. Başka

ülkelerde de tarımsal işçiler vardı. Ama aynı zamanda küçük toprak sahipleri de vardı. İngiltere’de ise bu insanlardan eser kalmamıştı.

Hikayeye geri dönecek olursak, 1829’da sıradan insanlar, protestolara ve toplu eylemlere katılmaya başlıyorlar. İnsanları tehdit etmeye, harman makinelerini parçalamaya ve yakmaya başlıyorlar. Çünkü biçer döverler işlerini ellerinden almış. Yaşamak için hasat zamanı oradan oraya gidip çalışıyorlar, bugün Fransa’nın güneyinde insanlar üzüm hasatında aynı şeyi yapıyor, İngiltere’nin güneyindeki zengin tarımsal arazilerde de insanlar oradan oraya gidip hasatı yapıyorlar. Böyle ayakta duruyorlar. Çok iyi durumda değiller. İyi durumda değiller ama kalacakları bir yer buluyorlar. Karınları doyuyor. Uyumak için bakımsız da olsa bir yerleri var; idare ediyorlar. Sonra birden kocabaşlar, büyük çiftçiler biçer döverler satın almaya başlıyorlar.

Harman makineleri bu insanların işini yapmaya başlıyor. Bir sonraki sefere, bu adamlar on, yirmi, otuz kişilik gruplar halinde, aileleriyle, arkadaşlarıyla, gelip diyorlar ki: Hasat zamanı. İşte geldik. Nous voila.” “Kusura bakmayın, beyler. Size ihtiyaç kalmadı. Belki bir ikinciz tamam, ama size pek ihtiyaç kalmadı. Bizim bu makinelerimiz var. Daha önceden sizin yaptığımız işleri yapıyorlar. Sürekli çok çalıştıklarında onlarla sorun da yaşamıyoruz. Makineler bizim istediğimizde çalışıyor istemediğimizde çalışmıyor. Haydi görüşürüz.” Deli mi bunlar? Çok kızıyorlar. Bu makineleri yakmaya başlıyorlar. Kapıları paramparça edip içeri giriyorlar ve bu makineleri yakıyorlar. Sonra hazırlanmış, çalاکalem hazırlanmış posterleri buluyorlar; bunları okumak çok güç çünkü yazarlar pek okumuş falan değiller. Nedd Ludd’dan efsane kahramanından bahseder gibi bahsetmeye başlıyorlar; bir tek fark var o da gerçek olduğu.

[Bu posterlerdeki sloganlardan] En hoşuma gideni—uzun süre önce Güçlü Michigan’da eski bir kız arkadaşım vardı—birlikte bununla ilgili bir oyun yazacaktık. Hiç bir zaman yazamadık. [Neyse] Birisi diyor ki—aslında hepsi diyor—“eğer bu harman makinelerini ortadan kaldırmazsanız, acı çekmeye başlayacaksınız. Makinelerinizi yok edeceğiz. Sizi mahvedeceğiz.” Gördüklerim içinde en iyisi “Sizden intikamımız kararlı Kaptan Swing eliyle geliyor.” Kaptan Swing kimdi? Halkın adalet anlayışının temsilcisiydi. Eskiden ahlak ekonomisi denen şeyi temsil ediyordu. Gerçekte var olmadı. Keşke yaşasaydı. Yaşamalıydı. Yaşamadı. Ama Kaptan Swing, “Biz çokuz. Biz doğruyuz. Haklıyız. Tanrı bizim yanımızda. Örgütlüyüz. Kazanacağız.” gibi fikirlere böyle yarı askeri bir his kazandırıyor. Burada ima edilen şeydi, “Belki pazarlık yapıp sonucu görsek daha iyi olur. Belki birkaç makineyi etrafta tutabilirsin, ama biz işimizi geri istiyoruz.”

Kaptan Swing her yerdedi. Kent’teydi. Cambridgeshire’daydı. Devon’daydı. Wiltshire’daydı. Yaşamadı ama en azından halkın hayalinde her yerdedi. Bu arada Kaptan Swing’i sevenlerin bazı müttefikleri de vardı. Bunlar pahalı harman makinelerini alabilecek gücü olmayan küçük çiftçilerdi, ve “olur da benim açgözlü komşumun makinelerini yaksalar, bu dünyadaki en kötü şey olmaz” diye düşünüyorlardı. Böylece bu tür insanlardan moral desteği alıyorlardı. Böylece yayılıyorlar. Onları her türlü yerde buluyorsunuz. Kazanıyorlar mı? Dalga mı geçiyorsunuz? Kaybediyorlar. Şerif, polis gücünün ancak 1829’dan itibaren

Londra’da başladığı ve üniformalı ordu fikrinin pek de sevilmediği bir ülkede oldukça gözde bir şeydi. [Üniformalı ordu] Fransız ve İspanyolların sahip olduğu bir şeydi.

Askeri birliklerini getiriyorlar ve bu insanların canlarına okuyorlar. Mahkemeye çıkarıyorlar. Bazılarını asıyorlar, bir çoğunu değil. Onları Tasmanya’ya veya Avustralya’ya gönderiyorlar. “hepimiz bir suçlular kolonisinde yaşıyoruz,” diye bazen Avustralya’da şarkı söylenir, özellikle de “pom”larla—bazen İngilizlere hitap ederken kullandıkları kötü anlamı olan bir kelime bu—maç yaptıklarında. Onları çok ama çok uzaklara gönderiyorlar, ve onları hezimete uğrattırıyorlar. Geride kalanların tarihini yazmak acılı bir şekilde zor. Ama yine de eğlenceli. Eğlenceli. Kaptan Swing ortadan kayboluyor. Kocabaşlar kazanıyor. Çitleme olanca hızıyla devam ediyor. Yüzlerce binlerce insan yollara koyuluyor. Ha, bu arada küçük bir zafer de kazanıyorlar. 1832 yoksulluk yasası belki de “ayaklarıyla oy kullanan” [yani eylemleriyle siyaset yapan] halktan insanlara dair sezilmiş bir tehditten etkilenmiştir; [bu halk] tehditkâr ama aynı zamanda müzakere eden, tavlayan, herkesin durumunu düzeltmek için bir şansa sahip olduğu geçmişte bir zamanı hayal etmeye çalışan bir halk.

Aynı şey buğday isyanları için de geçerli; [insanlar] her şey için adil bir fiyatın olduğu bir zamanı hayal ediyorlar. Kaptan Swing gerçekten bunun bir parçasıydı. Açıkcası ben bu insanların yaptıklarını çok heyecan verici buluyorum; belki de bunu söylememem lazım. Ve tabi ki bu insanların Port Arthur’a—Asya’daki Port Arthur değil, Tasmanya’daki Port Arthur—veya Avustralya’da New South Wales veya Victoria denilecek yerlere yaptıkları olağanüstü uzun yolculuklar sırasında [geçmişte] yaptıklarıyla ilgili düşünecek çok zamanları olmuştur. Ama Kaptan Swing kayboldu. Zaten hiç yaşamadı; keşke yaşamış olsaydı.

Uzun bir zaman önce, ben henüz işin başındayken, Paris’in kenar mahallerinde Vincennes’deki arşivlerde, büyük Vincennes Şatosu’ndaki askeri arşivlerde çalışıyordum. Başka şeyler üzerine çalışırken baktığım belgelerde sürekli Kaptan Swing ile tam aynı zamanda 1829-30 yıllarında İngiltere’de değil Fransa’da baş gösteren bir takım olaylar karşıma çıkıp duruyordu. Fransa’nın bir bölgesinden gelen bazı raporları buluyordum; harita getirmediğim çizsem de beş para etmez. *La belle France* yani Fransa’yı hayal edin. Güzel, değil mi? Dağlar. Toulouse burada. Bordeaux şurada, *voilà*.

Ariège denen dağlık bir vilayette bulup duruyordum; bu raporları bulup duruyordum. Başkenti Foix, bu ovada bir yerde. Sonra dağlara doğru çıkıyorsunuz. Gerçekten çok büyük dağlar var. Şimdi insanlar daha ucuza Fransız rakısı, sigara ve benzer şeyler satın alabildikleri Andorra’ya gidebilmek için bu dağlardan arabalarıyla geçiyorlar. Gerçekten bu bölgeler çok güzel. Buralar hâlâ çıkıp giderek Ariège’de komünler kurmuş olan 1968 kuşağından insanlarla dolu. Bazen onların bazılarını civarda yalpalarken görürsünüz. Polisten gelen, bazen jandarmadan, bazen belediye başkanından gelen raporlar bulup duruyordum; bu raporlarda erkeklerin kadın gibi giyinerek, karanlık, sis ve karın ortasında aşağı doğru indiklerini, direnlerle ve tüfeklerle silahlanmış olarak iki grup insanı kovaladıklarını yazıyordu. Bunlar *charbonniers* yani kömürcüler diğer bir deyişle ağaçları kesen orman halkı ve orman muhafızları. Bu ikinci gruptaki insanlar, ormanları korumak üzere devlet tarafından tutulmuş olabilir, kırsal burjuvazi tarafından tutulmuş olabilir, veya Foix veya Toulouse’da yaşayan ve ormanda bir sürü arazisi olan insanlar tarafından tutulmuş olabilir, veya eğer

ormanlar komünün mülkiyetiyse sıradan insanları buradan uzak tutmak için komünler tarafından tutulmuş olabilirler.

Bu insanlar dağdan aşağı iniyor ve onlara ateş ediyorlar, onlara küfürler ediyor, direnlerle onların gözlerini korkutuyor, onları uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Ve sonra, “eğer orman muhafızları ve kömürcüler bir daha geri gelirse, ızdırabınız başlayacak. İmza Jean, Demoisellelerin yüzbaşısı” diyen bir takım notlar bulunuyor. Fransızca’da *demoiselles*, genç bir kadın demek. Bunlar Ariège’in Demoiselleleri olarak bilinmeye başladılar. Bunlardan o kadar çok buldum ki, 1829, 1830, 1831, birkaç tane 1848, bir iki tane 1872’de ve bir daha hiç. Bu insanlar kimdi ve neyin peşindeydiler?

Kaptan Swing’i ve buğday isyanlarını düşünecek olursanız, bu insanlar ormana girme hakkı istiyorlar. Ormana girme hakları ezelden beri hep vardı. Ariège’de hava soğuktur. Ormandan topladıkları oduna ihtiyaçları vardı; ki hayatta kalabilmek için ateş yakabilsinler. Karınlarını doyurmak için orman bitkilerinin meyvelerine ve köklere gereksinim duyuyorlardı. Hayvanları otlatmak yerlere ihtiyaç vardı; domuzlar köklere kadar yerler, bizim Ardèche’deki köyde olduğu gibi keçi ve koyunlar da öyle. Eğer biraz durumları iyiye, inekleri falan da olurdu; ama bu çok fazla söz konusu değildi. Zenginlerin inekleri vardı. Köylülerin ineği falan yoktu. Bu insanlar kendilerini bildiler bileli ormana girme hakkına sahiplerdi.

Ormana girme hakkını neden kaybettiler? Hayal mahsulü bir zamana geri dönüp bakıyorlar. Hayal mahsulü değildi. Daima giriş hakları vardı. Bir sürü orman vardı—bütün her yer. Ormansızlaşma on yedinci ve on sekizinci yüzyıldan bu yana Fransa’da büyük bir sorun. Pirennelerde bir sürü orman var ama buralar dağlık. Canları istediğinde buralara gidebiliyorlardı. Ormanın sahipleri değillerdi ama diğer yandan da kullanım ve mülkiyet insanlar için fazla anlamı olan şeyler değildi. Bir gün onlara artık buralara gidemeyecekleri söyleniyor. Bazıları kiliseye gidiyor ve ormanda bulunmak için yüzyıllar önce bu köylerin halklarına hak tanımış olabilecek tapuları arıyorlar. Bulamıyorlar.

Yani, sefil hayvanlarını otlatmak veya yemek veya yakmak için bir şeyler bulmak için neden bu ormanlara artık giremiyorlar? Bunu neden artık yapamıyorlar? Aha! Devlet içinde kapitalizmden bahsedebiliriz. Odunun fiyatı artmış olmalı. Neden? Metalurjik endüstri, Katalonya’da Katalanlar küçük metalurjik endüstriler oluşturuyorlar. Odunun fiyatı yükseliyor. Birden bire ormanın sahibi olan insanlar diyorlar ki “Tamam, bu köylüleri ve hayvanlarını artık ormanda istemiyoruz.” Orman muhafızları tutmaya başlıyorlar. Ağaçları kesip, parçalara ayıran Fransızca *charbonnier* denen kömürcüleri—bugün Jura’da veya Almanya’daki Siyah Orman’da veya Avrupa’nın aklınıza gelen kalan kısımlarında insanlar hâlâ bunu yapıyorlar—tutuyorlar. Benim geldiğim Oregon’da tomrukçuluk para kazanmak için iyi bir yoldu. Ben hiç yapmadım ama üniversitedeyken...

Ve böylece odun ormandan çıkmaya başlıyor. İnsanlar daha da zenginleşiyor; köylülerin pek şansı yok. Neden şansları yok? Çünkü ormanın sahibi olan çok paralı insanların yaptığı, İngiltere’de zenginlerin büyük toprak sahiplerinin yaptığı gibi yapıyorlar. Yasayı yanlarına çekiyorlar. Şaşırtıcı değil! Lobiciler ediniyorlar. Yasayı yanlarına alıyorlar. 1827’de sıradan insanları her zaman girme hakkına sahip oldukları ormanlara girmekten alıkoyacak bir yasa geçiriyorlar. Bu insanların hep ormana girme hakları vardı. Artık oraya giremiyorlar.

Oraya gittiklerinde karşılarında silahlı muhafızlar buluyorlar. Sayıları çok, korucuların sayısı az; onların gözlerini korkutup kaçırmıyorlar.

Bu küçük köylerin yöneticileri, mesela bir tanesi Massat, onun köyüne gitmeye bayılırım. Burasıyla ilgili yazmıştım. Massat belediye başkanlarından bir tanesiydi. Çok zor durumda kalıyor. Kimin ormanda sorunları, yani *les troubles* yarattığını çok iyi biliyor; ama bu insanlarla birlikte yaşamak zorunda. Kimseyi ele vermiyor. Bunu takip ettim; Bunu okuyup uzun zaman önce derlediğim *Fransa'da 1830* [Yılı] başlıklı bir kitapta yazdım. Yani, ne oluyor? Demoisellelerin Yüzbaşısı Jeanne kimdir? Jeanne. Kim bu? O da aslında yaşamadı. Aynı Kaptan Swing gibi. Diyor ki, “Çoğuz. Haklıyız. Adalet bizim yanımızda.”

Yeri gelmişken, bu insanlar Fransızca konuşmuyorlardı. Onlar için “İzdirabınız başlayacak” cümlesini Fransızca yazacak birini bulmak çok zordu, çünkü Fransızca bilmiyorlardı. İspanyolca'dan çok fazla etkilenmiş yerel bir dil konuşuyorlardı; Ne Katalanca'ya benziyordu ne de Bask dili ile bir alakası vardı. Hiç bir şeye benzemiyordu belki bir parça Macarca ve Finceyi çağırıyordu. Bu şeyleri yazıyorlar ve diyorlar ki eğer ormanlardan ayrılmazsanız Demoisellerin Yüzbaşısı Jeanne sizi bir gün kızartacak. İstedikleri şey aslında ormandaki haklarının hükümet tarafından onlara iade edilmesi. Hükümet bunu yapar mı? Şaka gibi bir şey. Tabii ki hayır.

Şimdi, 1830 yılı geliyor, devrim, özgürlük, kardeşlik, eşitlik, kırmızı, beyaz, ve mavi.” Ne yapıyorlar? Diyorlar ki “Aslında, bu özgürlük ormanlarımızı geri alabiliriz demek olsa gerek, değil mi?” Bununla alakalı ilginç şeylerden bir tanesi, bir süre için ricacı oluyorlar. Dilekçelerini Fransızca olarak yazacak birilerini buluyorlar ve “Paris'te özgürlükten bahsedildiğini duyup duruyoruz. Bu bizim ormanlarımızla ilgili, değil mi?” Hayır. Hükümet şöyle diyor; “Hayır. 1827 Orman Kanunu şimdi daha etkin bir şekilde yürürlükte, ormana girmenize mücade yok.” Orman korucuları geri dönüyor. Orman korucuları dönüyor ama Demoiseller de öyle. Tekrar kadın kılığına giriyorlar. Kaybediyorlar. Şaşırtıcı değil. Oradan uzaklaştırılıyorlar.

Neden kadın gibi giyiniyorlar. Tek yaptıkları şey, kömürcülerle alay etmek, yüzlerine kömür sürmek ve yatak çarşafını giymek. Onları elbise gibi göstermeye çalışıyorlar. Niçin kadın gibi? Bu kılık değiştirmekten başka bir şey. Bu böyle zıvanadan çıkmış karnavaldaki gibi. Eğer Avrupa'nın herhangi bir yerindeki karnavalı düşünürseniz, mesela Mardi Gras gibi, karnavaldaki ne yapıyorsunuz; New Orleans'daki kalabalıklara bakın, herkes telef olmuş (sarhoş) ve değişik kılıklara girmiş. Bunun eski versiyonu, seni sömürenler, istismar edenlerin kılığına giriyorsun. Üç veya dört gün sana adilane olmayan cezalar veren yargıcı alaya alacak şekilde. Senin üzerinde feodal haklara sahip büyük şişko soyluyla alay edebilirsin. Sana kötü muamele eden jandarmalarla alay edebilirsin. Olmadığın bir şey gibi davranabilirsin. Bu bir karnaval, zıvanadan çıkmış bir karnaval. Karnaval sırasında dünyanın altını üstüne getirebilirsin. Bu durumda ise kadın kılığına bürünüp karşıdakinin bakış açısından gerçeği ters döndürebilirsin.

Bu zıvanadan çıkmış karnaval, planlanmış bir şey; aynı *charivari* gibi; başka köyden birisiyle evlenmiş bir kadının veya bir çiftin evinin dışında tabak çanağa vurup gürültü yaptığın *charivari* gibi. Gürültü yaparak, ortak adalet duygusunu zedeleyen yanlış bir harekete dikkat

çekerek, bir şeyleri tekrar yoluna koymaya çalışıyorsun. Bu insanların yaptığı da bu. Diyorlar ki: “Bize saygı gösterin. Adaletle saygı gösterin.” Onun için kadın kılığına bürünüyorlar. Dünyanın altını üstüne getiriyorlar. Bu zıvanadan çıkmış ölümüne ciddi bir karnaval. Bu insanlara ateş açıp yakaladıklarında eşek sudan gelene kadar dövecekler.

Böylece, Jean, demoisellerin yüzbaşısı, adaleti ve bu öfkeli karnavalın bir tür rol yapışını temsil ediyor. Bu gizlenmekten başka bir şey. Ama kazanamıyorlar. Kaptan Swing da kazanamıyor. Tutuklanıyorlar. Mahkemeye çıkarılıyorlar. Bazıları hapse atılıyor. Ama sonunda 1830’un sonlarında geri geliyorlar, 1831 ve biraz da 1832’de, eğer iyi hatırlıyorsam 1848’de, ve 1872’de tekrar ortaya çıkıyorlar ve sonra bir daha hiç gözüküyorlar. Ariège, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir şekilde nüfusunu kaybeden bir bölge. Bu insanlar artık ormanda karınlarını doyuramıyorlar. Ormana artık giremiyorlar. Küçük toprak parçasında yaşamaları mümkün değil. Ve artık vaz geçiyorlar. Çıkıp gidiyorlar. Bu insanların büyük büyük büyük torunları, bir çoğu *aéropatiale*’de, Toulouse’daki uçak fabrikalarında çalışıyorlar veya Bordeaux’ya gidiyorlar, veya Paris’e, veya Agen’e gidiyorlar, sonuç olarak başka bir yerlere gidiyorlar.

Demoiselleler, aynı Kaptan Swing gibi, bütün bu ülkelerdeki, İspanya’da, İngiltere’de, Prusya’daki, her yerdeki buğday isyancıları gibi. İnsanlar, onların eylemlerini en azından belli bir doğruluk anlayışı ve popüler adalet duygusu aşıl原因 bazı şeyleri geleneksel biçimde yapmanın kalıntıları olarak görüyor. Demoiselleler karnaval sırasında dünyanın altını üstüne getirmeye çalıştılar, insanlara doğru olanı yaptırmaya çalıştılar, ormanların onlara iade edilmesini sağlamaya, Kent ve başka yerlerdeki büyük çiftliklerden harman makinelerinin çıkarılmasına, herkesin biraz satın alabilecek şansı olması için buğday ve ekmeği makul bir fiyata geri döndürmeye uğraştılar. Ama sonunda bilindik dinamik ikiliye, bu güçlü ikiliye karşı kaybettiler; devlet ve kapitalizm. Geride kalanların tarihini yazmak acılı bir şekilde güçtür.